

# ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ ในลุ่มน้ำบางปะกง

## Factors Affecting Opinion of People Participation in Water Quality Management at Bangpakong River Basin

### คำนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วไม่หมดสิ้น และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต และเป็นผู้ให้ผลกระทบทางอ้อมแก่สิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันน้ำก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน เช่น การเกษตรกรรม การประมง การชลประทาน อุตสาหกรรม พลังงาน การสาธารณสุข การคมนาคมขนส่ง กิจกรรมนันทนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

ปัจจุบันจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการในเรื่องของทรัพยากรอื่น ๆ ในการดำรงชีพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงความต้องการในเรื่องของทรัพยากรน้ำ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร มีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ เนื่องจากการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ของมนุษย์ หรือจากกิจกรรมต่างๆของมนุษย์ ที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำได้

ในปัจจุบันรัฐเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ดังเห็นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 46 บัญญัติไว้ว่า “ บุคคลซึ่งรวมเป็นท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลป หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา “

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ในปัจจุบันจึงมีการศึกษาหาแนวทางที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ ทั้งนี้เพราะแม่น้ำสายหนึ่งผ่านชุมชน จึงจำเป็นที่ชุมชนที่แม่น้ำไหลผ่านต้องประสานและร่วมมือกันในการดูแลรักษานับตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ แนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ

การเลือกชุมชน ในลุ่มน้ำบางปะกง เนื่องจาก การศึกษาพบว่า ลุ่มน้ำบางปะกงถือว่าเป็นลุ่มน้ำหนึ่งที่มีปัญหาในเรื่องของคุณภาพน้ำมากลุ่มหนึ่ง จากจำนวน 25 ลุ่มน้ำของไทย ลุ่มน้ำบางปะกงอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศ เกิดจากต้นน้ำของแม่น้ำนครนายกบริเวณตอนเหนือของจังหวัดนครนายก ซึ่งไหลมาบรรจบแม่น้ำปราจีนบุรีที่ไหลมาจากพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรีตรงบริเวณอำเภอบางน้ำเปรี้ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา ขนาดพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 19,597.86 ตารางกิโลเมตร มีความยาวของลำน้ำสายหลักประมาณ 385 กิโลเมตร แบ่งออกเป็นลุ่มน้ำสายหลัก 5 ลุ่มน้ำได้แก่แม่น้ำบางปะกงสายหลักปราจีนบุรี แม่น้ำนครนายก คลองท่าลาด และคลองหลวง มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 8,508 ล้านลูกบาศก์เมตร

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และความรู้ในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ด้านคุณภาพน้ำและรู้ด้านผลกระทบของคุณภาพน้ำต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำบางปะกง

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมากำหนดเป็นแผนพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง ในจังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการกำหนดนโยบายหลักจากภาครัฐ และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาชน ในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำบางปะกง

### ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ โดยทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลจำนวนประชากรในกลุ่มน้ำบางปะกง โดยประชากรของการศึกษา คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนที่อาศัยหรือมีที่ทำกินในกลุ่มน้ำบางปะกง โดยประชากรเป้าหมายจะเลือกจากชุมชนริมน้ำ

### นิยามศัพท์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย กำหนดนิยามศัพท์เพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

**สถานภาพทางเศรษฐกิจ** หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่กลุ่มน้ำบางปะกง โดยวัดจาก รายได้ อาชีพ

1. รายได้รวม หมายถึง รายได้ที่เกิดเป็นตัวเงินอันเกิดจากการประกอบอาชีพของครัวเรือน
2. อาชีพ หมายถึง การประกอบกรงานเพื่อเลี้ยงชีพของประชาชน

**สถานภาพทางสังคม** หมายถึง สภาพภูมิหลังโดยทั่วไปของประชาชนในพื้นที่กลุ่มน้ำบางปะกง โดยวัดจาก เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ และที่ตั้งถิ่นฐาน มีดังนี้

1. อายุ หมายถึง อายุของหัวหน้าครัวเรือน หรือประชาชนที่อยู่ในกลุ่มน้ำบางปะกงแต่ละคนตามปฏิทิน
2. ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาขั้นสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนของประชาชนที่ได้รับจากสถานศึกษา
3. ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ หมายถึง ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันที่หัวหน้าครัวเรือน หรือประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่กลุ่มน้ำบางปะกง

4. ที่ตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การตั้งถิ่นฐานของประชาชนในกลุ่มน้ำบางปะกง ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน/หรือตัวแทนที่อาศัยหรือมีที่ทำกินใน อยู่ใน กลุ่มน้ำบางปะกง

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางความคิด ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนที่เป็น หัวหน้าครัวเรือน/หรือตัวแทนที่อาศัยหรือมีที่ทำกินใน อยู่ในกลุ่มน้ำบางปะกง

กลุ่มน้ำบางปะกง หมายถึง กลุ่มน้ำสาขาของกลุ่มน้ำฝั่งตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งหมายถึง พื้นที่ในจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา

คุณภาพน้ำ หมายถึง ความเหมาะสมของน้ำเพื่อใช้ในกิจกรรมของมนุษย์เฉพาะกิจกรรม หรือเฉพาะกรณีไป คุณภาพของน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติจะเปลี่ยนแปลงไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เช่น สภาพภูมิประเทศ ลักษณะทางธรณีวิทยา ภูมิอากาศ การใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือกิจกรรมของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ

การบริหารจัดการคุณภาพน้ำ หมายถึง การผสมผสานแนวความคิดในการจัดการคุณภาพ น้ำโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพน้ำ หมายถึง ความสามารถทางสมองในอันที่ทรงไว้ ซึ่งเรื่องราว ต่างๆที่บุคคลรับรู้เข้าใจในสมอง ความรู้ในการจัดการเรื่องน้ำในด้านของคุณภาพ การป้องกันการ เกิดมลพิษทางน้ำ สาเหตุของการเกิดมลพิษทางน้ำ รวมถึงการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

การได้รับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับการการอนุรักษ์ลุ่ม น้ำบางปะกง

การมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรมที่ประชาชนในกลุ่มเป้าหมายแสดงออกในการร่วม ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำในกลุ่มน้ำบางปะกง

**การเข้าร่วมกิจกรรม** หมายถึง ลักษณะการมาอยู่ร่วมกัน และมีการร่วมกันทำกิจกรรมของ  
ประชากรในกลุ่มน้ำบางปะกง

